

בישראל הוא, איפוא, בבחינת "נופל" – בעיצומה של ירידת בדרגתו הרוחנית.

על כך מצווה הכתוב "כי תבנה בית חדש – ועשית מעקה .. כי ייפול הנופל ממנו":

אם בנית בית חדש, ובעקבות כך אתה כבר בבחינת "נופל", ורצונך לעזר את המשך הנפילה – عليك לעשות "מעקה": عليك להציב לעצמך סייגים והקפדות, גם במקרה שלא נגתה בהם קודם לכן, וההקפדה עליהם תשמור عليك מהמשך הנפילה ומהחומרתה.

(תורת מנחם חי"ז ע' 52 ואילך; לקוטי שיחות חי"ט ע' 208 ואילך)

יד

כִּי תָבֹנֵה בֵּית חֶדֶשׁ וְעַשֵּׂתְּ מַעֲקָה לְגַנְךָ .. כִּי יַפְלֵל הַנְּפִילָה מִפְנֵן (כב, ח)

"ועשית מעקה לנגדך – מצאתי רמז: גג הוא גבורה, ורומו שיועשה גבול לנאות, ואם לאו – משם תהיה נפילתו, כי ייפול הנופל ממנו" (של"ה)

על יסוד דברים אלה של השל"ה, יש ללמד הוראה מצוה זו עבור העוסקים בהפצת התורה והיהדות:

"כי תבנה בית חדש" – כאשר אדם בונה בית לה', סביבה החדרה באור היהדות, על-ידי הפצת התורה והמצוות וקרוב יהודים לאביהם שבשמים;

"וועשית מעקה לגןך" – עליו להציב גבולות וסייגים בפני מידת הגאות⁴⁷, כדי שפועלות ההשפעה שלו לא יdifו ריח של יהירות והתנסאות על אחרים;

47. ראה גם אור תורה להמגיד ממעוזיטש על הפסוק: "מחיצה לגןך, רצה לומר: לגנותך .. שלא יגבה לך".

"כי ייפול הנופל ממנו" – שכן נימת ההתנסאות הנלוית לדבריו עלולה לפגוע בהצלחת פועלתו, ואף לגרום להשפעה שלילית על השומעים⁴⁸ ולהרחק אותם עוד יותר מדרך התורה והמצוות.

◊ ◊ ◊

לפי הסבר זה ניתן להבין גם את הדגשת הכתוב "כי ייפול הנופל", ככלומר שמדובר באדם שהוא כבר בבחינת "נופל"⁴⁹:

האדם עלול לטעון: אילו היה המושפע אדם ישר ומקש אמת – היה יודע להבין בין הדברים האמיתיים כשלעצמם ובין נימת הגאווה שהשתרבה לאמירתם⁵⁰; העובדה שנייה משפיעה עליו לרעה, מוכיחה שכבר קודם לכן הוא היה בבחינת "נופל", אדם שבא מתוך דעות קדומות וגישה פסולה, ואין להאשים בכך את אומר הדברים.

על כך מלמד אותנו הכתוב "וועשית מעקה לגאנך.. כי ייפול הנופל ממוני": גם כshedover באדם שהוא כבר בבחינת "נופל" – עלייך לוודא שלא תיגרם לו נפילה נוספת כתוצאה ממידת הגאווה שלך ("גאנך")⁵¹, עליידי כך שתתשים לה סייג ומעazor ("מעקה").

(לקוטי שיחות חכ"ז ע' 142 ואילך)

———— ♦ —————

48. אמן השל"ה עצמו מפרש שהמלים "כי ייפול הנופל ממוני" מתיחסות לנפילה הרוחנית שלולוה להיגרם לאדם בשל גאוותו שלו; אך כשם שבפשט הכתובים החשש אינו רק מנפילתו של בעל-הבית, אלא גם (ובעיקר) מנפילתם של אחרים – כך ניתן להרחיב את פירושו של השל"ה גם לנזק הרוחני שלול להיגרם לאחרים.

49. ראה הסבר נוסף בביורו הקודם.

50. וכמאמר חז"ל: "תוכו אכל, קליפתו זרך" (חגיגה טו, ב).

51. ובדומה לדברי חז"ל (שבת לב, א) שהובאו בפרש"י כאן: "ראוי זה ליפול, ואף על פי כן לא תתגלל מיתתו על ידו, שmagleglin זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב".

טו

**כִּי תָבֹנֵה בֵּית חֲדָשׁ וְעַשְׂתָּה מַעֲקָה לְגַךְ .. כִּי יִפְלֶל הַגְּפֵל
מִמְּנָנוּ (כב, ח)**

"**בֵּית – לרבות היכל"** (ספר)

תמהו האחראונים⁵²: הרי הלכה מפורשת היא⁵³ שבתי-כנסיות ובחתי-מדרשות פטורים מעקה ("גַּגְךָ – לְמַעֲוטִי בַּתִּי-כְּנָסִיּוֹת וּבַתִּי-מַדְרוֹשּׁוֹת"). מה נשתנה, איפוא, היכל המקדש, שעליו הטיל הכתוב חיוב מעקה?

ויש לבאר:

רש"י, בפירושו לש"ט⁵⁴, מביא שתי סיבות לכך שגגו של בית-כנסת אינו נחسب "גַּגְךָ", ולכן הוא פטור מעקה: "שָׁאֵן חָלֵק לְאַחַד מֵהֶן בּוּ, שָׁאֵף לְבָנֵי עַבְרֵי הַיּוֹם הוּא; וְעוֹד, שָׁאֵנוּ בֵּית דִּירָה".

שתי סיבות אלה חולות רק ביחס לבתי-כנסיות, ולא ביחס לבית-המקדש:

א) "שָׁאֵן חָלֵק לְאַחַד מֵהֶן בּוּ, שָׁאֵף לְבָנֵי עַבְרֵי הַיּוֹם הוּא": בית-כנסת פטור מעקה משום שהוא אינו מיועד רק לשימושם של בוניו (בני העיר שבה הוא ממוקם), אלא גם "לבני עבר הים", ואין מקום לחייב את בני העיר לבנות מעקה עבור כל המשתמשים בבית-הכנסת. בית-המקדש, לעומת זאת, נבנה מלכתחילה על-ידי כל בני-ישראל, וכןם שותפים בו (במובן מסוים); ולכן הוא חייב במעקה, כדי בית של שותפים חייב במעקה⁵⁵.

52. מלבי"ם כאן. מנתת חינוך מצוה תקמו. ועוד. יש שמחקו את הדברים מהספר מכוח קושיא זו, אבל מהשווות הדפוסים וכתבי-היד של הספרי מוכח שהדברים מופיעים בגרסת המקורית (ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך היכל – כרך ט ע' מה).

53. חולין קלו, א.

54. חולין שם (הרמב"ם, בהלכות רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ג, מביא רק את הטעם השני).

55. חולין שם.

ב) "שאינו בית דירה": ההגדרה העיקרית של "בית דירה" היא המקום שבו אדם אוכל את ארוחותיו⁵⁶. ולכן בית-כנסת אינו נחשב ל"בית דירה", משום שמייקר הדין אסור לאכול בו. בית-המקדש, לעומת זאת, נחשב לפי הגדרה זו כ"בית דירה", שהרי הוא משמש כמקום לאכילת הקרבנות⁵⁷, ולכן הוא חייב במעקה.

◊ ◊ ◊

ביאור ההבדל בין בית-הכנסת לבית-המקדש לעניין חובת הקמת מעקה – על-פי פנימיות העניינים:

השל"ה מבאר, שמשמעותה של מצוה זו בעבודת ה' היא הצבת סיג ומעcor ("מעקה") בפני מידת הגאותה וגבוחות-הלב ("גג"), כדי למנוע נפילה רוחנית ("כי ייפול הנופל ממנו").⁵⁸

אדם עלול להשוו, שהדברים אמורים רק בגאותה אונסית רגילה; אך כאשר הגאותה מתבססת על דברים שבקדושה, לימוד תורה ועובדת הבורא – זהה גאותה מותרת. אין זו גאות אישית, אומר האדם בלבו, אלא הכרה בערך דרגתו הרוחנית הגבוהה.

מחשבה מוטעית זו באה ההלכה שלפנינו לשלו. מה לנו קדוש מבית-המקדש, ואף-על-פי-כן גם גנו של היכל המקדש חייב במעקה; גם

56. כפי שמצוינו בעניין מצות סוכה, שהגדרת המצווה היא "תשבו" – כעין 'תזרו', ועיקרא הוא האכילה בסוכה (ראה שולחן ערוך אדמ"ר חזקן אורח חיים סי' תרלט סעיפים א; יב. וש"ג).

57. בדרך כלל אכילת הקרבנות נעשית בעזורה ולא בהיכל (ועל גנו יש להקים את המערה), אך בשעת הדחק ניתן לאכול את הקדשים גם בהיכל עצמו (ובתים טג, א; רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"י ה"ג).

אמנם גם בכית-הכנסת מותר (لتלמיד-חכם) לאכול בשעת הדחק, אבל אכילה זו היא אכילת עראי בלבד, ואין בכוחה להפוך את בית-הכנסת ל"בית דירה" (ראה רמב"ם הלכות תפלה פ"א ה"ו, טור ושולחן ערוך אורח חיים תחילת סי' קנא, ובפרשיהם); זאת בניגוד לאכילת קדשים בהיכל, שהיא מצווה, ולכן היא נחשבת אכילת קבע.

58. ראה גם בביאור הקודם.

כאשר עומדים בשיא הקדשה – יש להיזהר מפני מידת הגאותה וההתנשאות, וחובה להעמיד סיג בפניה, כדי למנוע נפילת רוחנית.

אלא שבעניין זה ישנו הבדל בין בית-הכנסת לבית-המקדש:

בית-הכנסת הוא מקום תפילהו האישית של האדם, עבודתו הרוחנית עם עצמו; בבית-הכנסת האדם אינו עוסק ביחסיו עם הסביבה. משום כך אין חובה להקים מעקה על גג בית-הכנסת, שכן הסכנה שבמידת הגאותה היא בעיקר כשמדבר ביחסיו של האדם עם זולתו, ולא כשהוא מתבודד וועסוק בהתעלות רוחנית אישית.

בבית-המקדש, לעומת זאת, אין מסמל רק את עבודתו האישית של האדם עם עצמו, אלא גם את השפעתו הרוחנית על סביבתו (casus שאחד מתקידיו העיקריים של בית-המקדש הוא להפיץ אור בעולם כולם⁵⁹); ולכן יש בו צורך במעקה, שיציב סיג בפני מידת הגאותה, וימנע את הנפילת הרוחנית שהיא עלולה לגרום.

(לקוטי שיחות חכ"ד ע' 137 ואילך)

טז

כ' תבנה בית חדש ועשית מעקה לנגך (כב, ח)

"בית – לרבות היכל" (ספר)

יש להקשות: הרי חיוב הקמת מעקה חל על בית-מגורים ("בית דירה") בלבד⁶⁰, ומדוע חלה חובה זו על היכל בית-המקדש, שאינו משמש לדירה?⁶¹

.59. ראה מנוחות פו, ב. ועוד.

.60. ר מב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א ה"א.

.61. וראה הסבר נוסף בביור הקודם.

ויש לומר:

אמנם בית-המקדש אינו משמש לדירות אדם, אבל הוא משמש כ"דירות" של הקב"ה (וכלsoon הרמב"ם⁶²: "מצות עשה לבנות בית לה").

ועל-פי דברי חז"ל⁶³, שהקב"ה עצמו מקיים את מצוות התורה ("מה שהוא עושה – הוא אומר לישראל לעשות") – נמצא שהקב"ה חייב, כמובן, לבנות מעקה על גג דירותו.

הקמת המעקה על גג היכל בבית-המקדש אינה, איפוא, חובתם של בני-ישראל עצם, אלא הם עושים זאת בשליחותו של הקב"ה, שעליו חלה, כמובן, חובת בניית המעקה על גג ההיכל!

(לקוטי שיחות חכ"ד ע' 140)

י

לא תזְרֻע כַּרְמֵך בָּלְאִים .. לֹא תְחַרֵש בָּשׂוֹר וּבְחָמֵר יְחִידָו. לֹא תַלְבֶּש שַׁעֲטָנוֹן צָמֵר וּפְשָׁתִים יְחִידָו (כב, ט-יא)

שלושת האיסורים שבפטוקים אלה מוגדרים כאיסורי כללאים – איסור ערבות בין שני מינים שונים: זריעת מיני זرعים שונים יחד, חרישה בשני מיני בעלי-חיים יחד או לבישת בגד העשויה משני מיני חומר אוrigה יחד.

יחד עם זאת, חלוקת הפרשיות בתורה מפרידה בין האיסור הראשון ("לא תזרע כרמך כללאים") לשני האיסורים הבאים ("לא תחרוש בשור ובחמור ייחדו" ו"לא תלبس שעטנון צמר ופשתים ייחדו") : האיסור הראשון מופיע בפרשה נפרדת, ושני האיסורים שלاهרו – בפרשה משליהם.

62. תחילת הלכות בית הבחירה.

63. שמות רבה פ"ל. ט.